

Joutavia puheen lisäkkeitä¹

Kaikki olemme panneet ystäviemme ja työtoveriemme puheesta merkille seuraavanlaisia mieli-ilmauksia: *itse asiassa, suoraan sanoen, näin meidän kesken* — harvahan tulee tarkkailleeksi omaa kielenkäyttöään. Niitä he viljelevät tuhka-tiheään sekä mahdollisissa että aivan mahdottomissa yhteyksissä. Puhujalta itseltään ne ehkä jäävät kokonaan huomaamattakin, mutta kuulijaa ne joutavuutensa vuoksi saattavat hymyilyttää tai — harmittaa.

Nimenomaan radio- ja televisiohaastatteluista tuttu on yhä yleistyvä tarpeeton *täytyä*-verbin käyttö. Haastattelijan kysymykseen *miten matkanne onnistui* haastateltava vastaa kernaasti: *täytyy sanoa,*

että se onnistui hyvin. Miksi matkan *täytyy sanoa* onnistuneen hyvin? Eikö matkalta palannut myönnä sitä mielihyvin, sillä ei kai voi olettaa, että hän itse on toivonut matkan epäonnistuvan? Sanat *täytyy sanoa että* ovat siis vastauksessa joutavat, täysin aiheettomat.

Samaan tapaan käytetään niin puheessa kuin kirjoituksessa ilmauksia *voi sanoa, mainita, voi todeta, panna merkille.* Esimerkki eräästä pitäjänkuvauksesta: *vuoriperä tulee harvoin näkyviin, ja maista voidaan sanoa, että ne ovat luonteeltaan matalan aaltomaisia.* Virkkeestä on *voida*-verbi ja sitä määrittävä infinitiivi *sanoa* karstittavissa virkkeen ajatuksen siitä lainkaan kärsimättä; päinvastoin se tällöin

¹ Kielivartio 26. 9. 1963.

vain selkeytyy. Siis: *maat ovat luonteeltaan matalan aaltomaisia*. Virkkeen alkoholitapausten suhteen voidaan panna merkille, että niissä kuoli 128 ja loukkaantui 1 147 henkilöä voi pelkistää peräti kuusi sanaa lyhyempään ja siitä huolimatta kaiken olennaisen ilmaisevaan asuun: *alkoholitapauksissa kuoli 128 ja loukkaantui 1 147 henkeä*.

Syyttä suotta moni käyttää esityksessään aasinsiltaa *mitä tulee siihen*, ruotsiksi *vad det beträffar*. Niinpä valtiovaltamme edustaja sanoo: *mitä tulee viennin kokoomukseen, ei viennissä ole tapahtunut mitään merkittäviä muutoksia*, mikä turhitta lisäkkeittä tarkoittaa: *viennin kokoomuksessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia*. Toinen esimerkki, teknillisestä tutkimuksesta: *mitä tähän tutkittavaan sarjaan tulee, niin muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta täyttää sarja kohtuudella asetettavat vaatimukset*. Nasevammin: *nyt tutkittava sarja täyttää kohtuudella asetettavat (tai kohtuulliset) vaatimukset*. Ja eikö kolmilauseinen virke *mitä Suomen kesään tulee, niin täytyy sanoa, että se on hyvin lyhyt* ole viidellä sanalla ilmaistuna: *Suomen kesä on hyvin lyhyt!*

Yltyleinen tieteellisessä ja tieteellisluonteisessa tekstissä on ilmaisutyyppi *jos tarkastellaan . . . niin havaitaan*. Tätäkin sovinnasta ja paperiselta maistuvaa,

asiasta toiseen siirryttäessä käytettävää klišeetä on syytä karttaa. *Jos tarkastellaan kariesen (hammassädän) levinneisyyttä, sen havaitaan olevan Pohjois-Suomessa vielä yleisempi kansantauti kuin Etelä-Suomessa, lyhyemmin: karies on Pohjois-Suomessa vielä yleisempi kansantauti kuin Etelä-Suomessa*. Samoin: *tarkastettaessa (tieliikenne-) vahinkojen vaihteluja eri viikonpäivinä on havaittu, että huippuluku saavutettiin lauantaisin, mikä ei sano olennaisesti sen enempää kuin eri viikonpäivinä vahingot vaihtelivat siten, että huippuluku saavutettiin lauantaisin tai huippuluku sattui lauantaiksi*.

Lopuksi vielä pari pientä, mutta pienuudestaan huolimatta turhaa sanaa, jotka harva se päivä saa kuulla radion ja television haastatteluista. Ja vaikka haastattelija jo työhönsä kouliutuneena ei aloittaisikaan kysymystään adverbilla *no (no, milloin työ saadaan valmiiksi?)*, haastateltava sitä vastoin melko varmasti tokaisee vastauksensa alkuun apusanan *niin (niin, se valmistuu ensi vuoden alkuun mennessä)*. Nämä vähäiset adverbit, jotka tavallaan vastaavat rykäisyä ja jotka käyttäjänsä mielestä ilmeisesti jollain tavoin keventävät hänen puheenvuoroaan, ovat nekin kyseisissä tapauksissa joutavia puheen lisäkkeitä.

JOUKO VESIKANSA